

KONTEKSTUALNA UKLJUČENOST SLOŽENE REČENICE (IMPLICITNE STRUKTURE)

Složene su rečenice sa zavisnim dijelom kontekstualno uključene (bilo glavnim bilo zavisnim dijelom). To je razlog što neke od njih pretpostavljaju implicitne strukture. Tako, na primjer, složene rečenice s pogodbenim zavisnim dijelom pretpostavljaju dvije implicitne strukture. Struktura *Da si me pozvao, došao bih* odgovara modelu *jer ne A, onda ne B; ali da A, onda B* te pretpostavlja implicitne strukture *Nisi me pozvao* i *Nisam došao*. S eksplicitnim bi strukturama tekst glasio: *Jer me nisi pozvao, nisam došao; ali da si me pozvao, došao bih*. Stoga se struktura *Da si me pozvao, došao bih* može parafrazirati bilo strukturom *Jer me nisi pozvao, nisam došao* (ili: *Nisam došao jer me nisi pozvao*) bilo strukturom *Došao bih, ali me nisi pozvao*. Struktura pak *Da me nisi pozvao, ne bih došao* odgovara modelu *jer A, onda B; ali da ne A, onda ne B* te pretpostavlja implicitne strukture *Pozvao si me* i *Došao sam*. Tekst bi s njima glasio: *Jer si me pozvao, došao sam; ali da me nisi pozvao, ne bih došao*. Stoga se struktura *Da me nisi pozvao, ne bih došao* može parafrazirati bilo strukturom *Jer si me pozvao, došao sam* (ili: *Došao sam jer si me pozvao*) bilo strukturom *Ne bih došao, ali si me pozvao*.

Kako vidimo, implicitne su strukture negacija/afirmacija eksplicitnih struktura, i obrnuto.

Moguće su i strukture s negiranim glavnim odnosno s negiranim zavisnim dijelom, ali u »konfliktnim« situacijama. Tako struktura *Da me nisi pozvao, došao bih* (s negiranim glavnim dijelom) odgovara modelu *jer A, onda ne B; ali da ne A, onda B* te pretpostavlja implicitne strukture *Pozvao si me* i *Nisam došao*. Tekst bi s njima glasio: *Jer si me pozvao, nisam došao; ali da me nisi pozvao, došao bih*. Stoga se struktura *Da me nisi pozvao, došao bih* može parafrazirati bilo strukturom *Jer si me pozvao, nisam došao* (ili: *Nisam došao jer si me pozvao*) bilo strukturom *Došao bih, ali si me pozvao*.

Struktura pak *Da si me pozvao, ne bih došao* (s negiranim zavisnim dijelom) odgovara modelu *jer ne A, onda B; ali da A onda ne B* te pretpostavlja implicitne strukture *Nisi me pozvao i Došao sam*. Tekst bi s njima glasilo: *Jer me nisi pozvao, došao sam; ali da si me pozvao, ne bih došao*. Stoga se struktura *Da si me pozvao, ne bih došao* može parafrazirati bilo strukturom *Jer me nisi pozvao, došao sam* (ili: *Došao sam jer me nisi pozvao*) bilo strukturom *Ne bih došao, ali me nisi pozvao*.

Ako se ispred glagola u glavnom dijelu pojavi koji od intenzifikatora (*i, čak, čak i* itd.), narušit će logičku »ravnotežu« suodnosa glavnog i zavisnog dijela, pa će prve dvije strukture (*Da si me pozvao, došao bih* i *Da me nisi pozvao, ne bih došao*) postati »konfliktna«: *Da si me i pozvao, došao bih* i *Da si me i pozvao, ne bih došao*. To je zato što intenzifikator unosi u strukturu dopunsku »negaciju«. (Treba razlikovati spomenuto značenje intenzifikatora *i* od njegova značenja »pored x još y«: *Da si me i pozvao* = *Da si me još pozvao*. Ta se razlika ostvaruje specifičnim prozodematskim sredstvima.)

Slično se ponašaju i ostali tipovi složenih rečenica s pogodbenim zavisnim dijelom. Razlika je samo u mogućnosti njihova parafraziranja. Kao analizirani tip s perfektom u zavisnom i kondicionalom u glavnom dijelu (mjesto perfekta može biti bilo koje drugo prošlo vrijeme) ponaša se još tip s prezentom u zavisnom i glavnom dijelu, npr. *Ako je bolestan, ne ide u školu*. On se može parafrazirati također suprotnim implicitnim strukturama subordinativnog suodnosa (*Jer nije bolestan, ide u školu* odnosno *Ide u školu jer nije bolestan*) i implicitnim strukturama koordinativnog suodnosa (*Išao bi u školu, ali je bolestan*). Ostali se tipovi, s kondicionalom ili futurom II (koji može biti zamijenjen prezentom svršenih glagola), mogu parafrazirati samo suprotnim implicitnim strukturama subordinativnog suodnosa: *Kad bi me pozvao, došao bih* (→ *Kad me ne bi pozvao, ne bih došao*) i *Ako me pozoveš, doći ću* (→ *Ako me ne pozoveš, neću doći*).

I složena struktura s uzročnim zavisnim dijelom pretpostavlja implicitne strukture. Tako *Jer si položio ispit, ići ćeš kući* odgovara modelu *da ne A, onda B; ali jer A, onda B*: *Da nisi položio ispit, ne bi išao kući, ali jer si položio ispit, ići ćeš kući*, pa se može parafrazirati bilo strukturom *Da nisi položio ispit, ne bi išao kući* bilo strukturom *Ne bi išao kući, ali si položio ispit* (bilo strukturom *Položio si ispit pa ćeš ići kući*).

Složena pak struktura *Jer nisi položio ispit, nećeš ići kući* odgovara modelu *da A, onda B; ali jer ne A, onda ne B*: *Da si položio ispit, išao bi kući; ali jer nisi položio ispit, nećeš ići kući*, pa se može parafrazirati bilo strukturom *Da si položio ispit, išao bi kući* bilo strukturom *Išao bi kući, ali nisi položio ispit* (bilo strukturom *Nisi položio ispit pa nećeš ići kući*).

Iz toga izlazi da se udruživanjem *ne B* i *da A* postiže afirmacija (*ne + ali da = da*). *Ne bi išao kući, ali si položio ispit*, a udruživanjem *da B* i *ne A* — negacija (*da + ali ne = ne*): *Išao bi kući, ali nisi položio ispit*. Isto se to postiže i u složenim strukturama s pogodbenim zavisnim dije-

lom, samo što se tamo uz prvu, afirmiranu, strukturu javlja *da + ali ne = ne: Došao bih, ali me nisi pozvao*, a uz drugu, negiranu, strukturu *ne + ali da = da: Ne bih došao, ali si me pozvao*. Dakle obrnuto.)

Složena struktura s negiranim zavisnim dijelom *Jer nisi položio ispit, ići ćeš kući* odgovara modelu *da A, onda ne B; ali jer ne A, onda B: Da si položio ispit, ne bi išao kući; ali jer nisi položio ispit, ići ćeš kući*, pa može biti parafrazirana bilo strukturom *Da nisi položio ispit, ne bi išao kući* bilo strukturom *Ne bi išao kući, ali nisi položio ispit* (bilo strukturom *Nisi položio ispit pa ćeš ići kući*).

Složena pak struktura s negiranim glavnim dijelom *Jer si položio ispit, nećeš ići kući* odgovara modelu *da ne A, onda B; ali jer A, onda ne B: Da nisi položio ispit, išao bi kući; ali jer si položio ispit, nećeš ići kući*, pa može biti parafrazirana bilo strukturom *Da nisi položio ispit, išao bi kući* bilo strukturom *Išao bi kući, ali si položio ispit* (bilo strukturom *Položio si ispit pa nećeš ići kući*).

Iz toga izlazi da se udruživanjem *ne B* i *ne A* postiže afirmacija (*ne + ali ne = da*): *Ne bi išao kući, ali nisi položio ispit*, a udruživanjem *da B* i *da A* — negacija (*da + ali da = ne*): *Išao bi kući, ali si položio ispit*. (Isto se to postiže sličnim složenim strukturama s pogodbenim zavisnim dijelom, samo što se tamo uz prvu, afirmiranu, strukturu javlja *da + ali da = ne: Došao bih, ali si me pozvao*, a uz drugu, negiranu, strukturu *ne + ali ne = da: Ne bih došao, ali me nisi pozvao*.)

Takvim strukturama intenzifikator *i* u zavisnom dijelu nije svojstven. Strukture *Jer si i položio ispit, ići ćeš kući* — *Jer i nisi položio ispit, nećeš ići kući* — *Jer i nisi položio ispit, ići ćeš kući* — *Jer si i položio ispit, nećeš ići kući* upućuju na strukture *Iako si položio ispit, ići ćeš kući* — *Iako nisi položio ispit, nećeš ići kući* — *Iako nisi položio ispit, ići ćeš kući* — *Iako si položio ispit, nećeš ići kući*, dakle složenim strukturama s dopusnim zavisnim dijelom.

Ono što se postiže intenzifikatorom *i* u složenim strukturama s pogodbenim zavisnim dijelom (logička »ravnoteža/neravnoteža«), to se postiže u složenim strukturama s uzročnim zavisnim dijelom leksičko-gramatičkim sredstvima tipa *opet*, ali u njihovim parafrazama *Položio si ispit pa ćeš ići kući* — *Nisi položio ispit pa nećeš ići kući* — *Nisi položio ispit pa ćeš ići kući* — *Položio si ispit pa nećeš ići kući* : *Položio si ispit, pa opet ćeš ići kući* — *Nisi položio ispit, pa opet nećeš ići kući* — *Nisi položio ispit, pa opet ćeš ići kući* — *Položio si ispit, pa opet nećeš ići kući*. No time su se složene strukture s uzročnim zavisnim dijelom približile složenim strukturama s dopusnim zavisnim dijelom, što znači da bi složene strukture s dopusnim zavisnim dijelom mogle biti neka vrsta antipoda složenih struktura s uzročnim zavisnim dijelom. U prilog toj pretpostavci ide i to što složene strukture s dopusnim zavisnim dijelom pretpostavljaju implicitne složene strukture s uzročnim zavisnim dijelom: *Iako si položio ispit, ići ćeš kući* — *Jer si položio ispit, ići ćeš kući*; *Iako nisi položio ispit, nećeš ići kući* — *Jer nisi položio ispit, nećeš ići kući*; *Iako nisi položio ispit, ići ćeš kući* — *Jer nisi položio ispit, ići ćeš kući*; *Iako si položio ispit, nećeš ići kući* — *Jer si položio ispit, nećeš ići kući*.

kući. Kako vidimo, složene strukture s dopusnim zavisnim dijelom logički »uravnotežuju« ono što je logički »neuravnoteženo« u složenim strukturama s uzročnim zavisnim dijelom (*Iako nisi položio ispit, ići ćeš kući — Jer nisi položio ispit, ići ćeš kući* i *Ako si položio ispit, nećeš ići kući — Jer si položio ispit, nećeš ići kući*), a logički »razuravnotežuju« ono što je u složenim strukturama s uzročnim zavisnim dijelom logički »uravnoteženo« (*Iako si položio ispit, ići ćeš kući — Jer si položio ispit, ići ćeš kući* i *Iako nisi položio ispit, nećeš ići kući — Jer nisi položio ispit, nećeš ići kući*). Drugim riječima, zavisnim se dijelom u složenim strukturama s dopusnim zavisnim dijelom postiže ono što se postiže intenzifikatorima tipa *i* u složenim strukturama s pogodbenim zavisnim dijelom i složenim strukturama s vremenskim zavisnim dijelom (o čemu će biti govora kasnije).

Intenzifikator je *i* u ulozi kvantifikatora (»pored *x* još *y*«) svojstven i složenim strukturama s uzročnim zavisnim dijelom: *Jer si i položio ispit (→ ispit i položio), ići ćeš kući*. On može stajati i uz koju drugu (neglagolsku) komponentu: *Jer si položio i ispit, ići ćeš kući*. (Razlika se između intenzifikatora-kvalifikatora *i* u značenju »čak *x*« i intenzifikatora-kvantifikatora *i*, u značenju »pored *x* još *y*«, ostvaruje specifičnim intonativnim sredstvima.)

Kao što složene strukture s pogodbenim zavisnim dijelom i složene strukture s uzročnim zavisnim dijelom, tako i složene strukture s vremenskim zavisnim dijelom pretpostavljaju implicitne strukture. Struktura *Kad pada kiša, ne ide u školu* odgovara modelu *kad ne A, onda B; ali kad A, onda B: Kad ne pada kiša, ide u školu; ali kad pada kiša, ne ide u školu*, a struktura *Kad ne pada kiša, ide u školu* — modelu *kad A, onda ne B; ali kad ne A, onda B: Kad pada kiša, ne ide u školu; ali kad ne pada kiša, ide u školu*. Stoga se prva struktura (*Kad pada kiša, ne ide u školu*) može parafrazirati strukturom *Kad ne pada kiša, ide u školu*, a druga struktura (*Kad ne pada kiša, ide u školu*) strukturom *Kad pada kiša, ne ide u školu*.

Struktura pak *Kad ne pada kiša, ne ide u školu*, s negiranim zavisnim i s negiranim glavnim dijelom, odgovara modelu *kad A, onda B; ali kad ne A, onda ne B: Kad pada kiša, ide u školu; ali kad ne pada kiša, ne ide u školu*, a struktura *Kad pada kiša, ide u školu*, s afirmiranim zavisnim i s afirmiranim glavnim dijelom, modelu *kad ne A, onda ne B; ali kad A, onda B: Kad ne pada kiša, ne ide u školu; ali kad pada kiša, ide u školu*. Stoga se prva struktura (*Kad ne pada kiša, ne ide u školu*) može parafrazirati strukturom *Kad pada kiša, ide u školu*, a druga struktura (*Kad pada kiša, ide u školu*) strukturom *Kad ne pada kiša, ne ide u školu*.

Intenzifikator *i* prve dvije strukture (*Kad pada kiša, ne ide u školu* i *Kad ne pada kiša, ide u školu*) logički »razuravnotežuju«: *Kad i pada kiša, ne ide u školu* i *Kad i ne pada kiša, ide u školu*, a druge dvije strukture (*Kad ne pada kiša, ne ide u školu* i *Kad pada kiša, ide u školu*) logički »uravnotežuje«: *Kad i ne pada kiša, ne ide u školu* i *Kad i pada*

kiša, ide u školu. (Intenzifikator *i* tu može stajati i na početku strukture: *I kad pada kiša, ne ide u školu — I kad ne pada kiša, ide u školu — I kad ne pada kiša, ne ide u školu — I kad pada kiša, ide u školu.*)

Implicitnost složene strukture s vremenskim zavisnim dijelom ovisi o stupnju njezine kontekstualne uključenosti, odnosno o stupnju njezine obavijesnosti. Tako se za strukturu *Kad Ivan kupuje knjige, uzbuđen je* može reći i da pretpostavlja i da ne pretpostavlja implicitne strukture. Ne pretpostavlja implicitne strukture ako njezine komponente P (*kupuje*) i O (*knjige*), bilo u cjelini — bilo pojedinačno, nisu, a pretpostavlja ako jesu asocijativne prirode. U prvom slučaju struktura *Kad Ivan kupuje knjige, uzbuđen je* pripada općeobavijesnim, a u drugom djelomično-obavijesnim strukturama. Kad pripada djelomičnoobavijesnim strukturama, njezine komponente P (*kupuje*) i O (*knjige*) mogu biti u asocijativnoj vezi s komponentama P i O odgovarajuće strukture. Tako *kupuje knjige* može biti asocijativno povezano s *piše pismo* ili slično. Ako je to tako, onda će struktura *Kad Ivan kupuje knjige, uzbuđen je* pretpostavljati strukturu *Kad Ivan piše pismo, nije uzbuđen*.

To će doći još više do izražaja ako se komponente P (*kupuje*) i O (*knjige*) pojedinačno, same za sebe, asocijativno povežu s komponentama P i O odgovarajuće strukture. Tako će struktura *Kad Ivan (kupuje) knjige, uzbuđen je* → *Kad Ivan knjige (kupuje), uzbuđen je* biti asocijativno povezana sa strukturom *Kad Ivan (prodaje) knjige, nije uzbuđen* → *Kad Ivan knjige (prodaje), nije uzbuđen*, a struktura *Kad Ivan kupuje (knjige), uzbuđen je* sa strukturom *Kad Ivan kupuje (košulje), nije uzbuđen*. To znači da implicitna može biti i komponenta O. Tako struktura *Kad Ivan kupuje knjige, uzbuđen je* odgovara modelu *kad C, onda ne B; ali kad A, onda B: Kad Ivan kupuje košulje, nije uzbuđen; ali kad Ivan kupuje knjige, uzbuđen je*. Tu međutim struktura *Kad Ivan kupuje knjige, uzbuđen je* može biti parafrazirana strukturom *Kad Ivan kupuje košulje, nije uzbuđen* samo uz odgovarajući, eksplicitni, kontekst.

Pri postponiranom je zavisnom dijelu složenih struktura s pogodbenim zavisnim dijelom, uzročnim zavisnim dijelom, dopusnim zavisnim dijelom i vremenskim zavisnim dijelom implicitnost njihovih struktura vidljivija: *Došao bih da si me pozvao — Ne bih došao da me nisi pozvao — Ići ćeš kući jer si položio ispit — Nećeš ići kući jer nisi položio ispit — Nećeš ići kući iako si položio ispit — Ide u školu kad ne pada kiša — Ne ide u školu kad pada kiša* itd.

Složenim strukturama s namjernim, izričnim i posljedičnim zavisnim dijelovima analizirana implicitnost struktura nije svojstvena: *Ide u školu da uči — Rekao je da će doći — Govorio je tako da su mu pljeskali*. To je zato što u njima zavisni dio izravno ovisi o valentnosti glagola glavnog dijela. Također im nije svojstven intenzifikator-kvalifikator («čak x»).

Da složene strukture sa zavisnim dijelovima ovise o kontekstu, tj. da su kontekstualno uključene, pokazuje i njihova ambigvitetnost. Tako su, na primjer, ambigvitetne strukture *Govori kad mu plješću* i *Govori da mu plješću*. Zavisni dio *kad mu plješću* u strukturi *Govori kad mu plješću* može biti i vremenski i uzročni (uzročni je tada kada se glagol glavnog

dijela ističe, tj. kada ima visok stupanj komunikativnog dinamizma), a zavisni dio *da mu plješću* u strukturi *Govori da mu plješću* — i namjerni i izrični i posljedični (posljedični je tada kada se glagol glavnog dijela ističe, tj. kada ima visok stupanj komunikativnog dinamizma).

Struktura se *Govori kad mu plješću* može učiniti neambigvitetnom stavljanjem u glavni dio kataforičke riječi *onda: Govori onda kad mu plješću* (tada je zavisni dio vremenski) i odvajanjem glavnog dijela od zavisnog dijela pauzom: *Govori, kad mu plješću* (tada je zavisni dio uzročni). Tako se i struktura *Govori da mu plješću* može učiniti neambigvitetnom stavljanjem u glavni dio kataforičke riječi *zato: Govori zato da mu plješću* (tada je zavisni dio namjerni), kataforičke riječi *to: Govori to da mu plješću* (tada je zavisni dio izrični) i kataforičke riječi *tako: Govori tako da mu plješću* (tada je zavisni dio posljedični). S anaforičkom je riječju *to* struktura *Govori to da mu plješću* također ambigvitetna. Hoće li pak *to* biti kataforičko ili anaforičko, tj. naglašeno ili nenaglašeno, ovisi o kontekstu.

Kad negirani glagol glavnog dijela bude izdvojen logičkim akcentom, složena će struktura biti kontekstualno još uključeniya. Pritom će joj zavisni dio, bez obzira na njegov karakter, biti u postpoziciji. Takva će se složena struktura moći ostvariti bilo naglasnom silaznom bilo naglasnom silazno-uzlaznom intonacijom, ali će i u jednom i u drugom slučaju imati i anaforički i kataforički karakter, tj. zahtijevat će dopunu u smislu antecedensa i postcedensa. Tako će, na primjer, složena struktura *Něću te pozivati kad te budem trebao* zahtijevati antecedens *Pozivat ćeš me kad me budeš trebao* i postcedens *Pozivat ću te kad god za to bude prilika*. Ostvarena naglasnom konkluzivnom kadencijom uključit će se u kontekst:

- A. *Pozivat ćeš me kad me budeš trebao.*
- B. *Něću te pozivati kad te budem trebao.*
Pozivat ću te kad god za to bude prilika.

a ostvarena naglasnom silazno-uzlaznom semikadencijom — u kontekst:

- A. *Pozivat ćeš me kad me budeš trebao.*
- B. *Něću te pozivati kad te budem trebao,*
nego kad god za to bude prilika.

Kako vidimo, pri *Něću te pozivati kad te budem trebao. Pozivat ću te kad god za to bude prilika* dio je *pozivat ću te* eksplicitan, a pri *Něću te pozivati kad te budem trebao, nego kad god za to bude prilika* implicitan: *Něću te pozivati kad te budem trebao, nego (ću te pozivati) kad god za to bude prilika*.

Postcedens može biti i verifikativne prirode te može glasiti: *Pozivat ću te i kad te ne budem trebao* ili *Pozivat ću te kad te ne budem trebao*, odnosno: (...) *nego i kad te ne budem trebao* ili (...) *nego kad te ne budem trebao*. Postcedens će glasiti *Pozivat ću te i kad te ne budem trebao* ili (...) *nego i kad te ne budem trebao* kad u složenoj strukturi o kojoj je riječ bude verifikator samo:

- A. *Pozivat ćeš me samo kad me budeš trebao.*
- B₁. *Něću te pozivati samo kad te budem trebao.
Pozivat ću te i kad te ne budem trebao.*
- B₂. *Něću te pozivati samo kad te budem trebao,
nego i kad te ne budem trebao.*

(U takvim se primjerima obično sreću različni drugi verifikatori. Tako, na primjer, verifikator *naprotiv* u *Pozivat ću te, naprotiv, kad te ne budem trebao.*)

Na taj se način, više-manje, mogu tumačiti i ostale složene strukture:

- 2. S uzročnim zavisnim dijelom:
Nisam te pozivao jer te trebam.
- 3. S namjernim zavisnim dijelom:
Nisam te pozivao da razgovaramo.
- 4. S posljedičnim zavisnim dijelom:
Nisam radio tako da budu zadovoljni.
- 5. S načinskim zavisnim dijelom:
Nisam radio onako kako sam zamislio.
- 6. S pogodbenim zavisnim dijelom:
Nisam uspijevao ako sam ostajao kod kuće.
- 7. S izričnim zavisnim dijelom:
Nisam ti obećavao da ću ti kupiti knjigu.
- 8. S dopusnim zavisnim dijelom:
Nisam otišao iako sam se naljutio na tebe.

Svima je svojstveno to da se ostvarilo ono što se kazuje glavnim dijelom: 1. »pozivao sam te, ali ne kad sam te trebao«, 2. »pozivao sam te, ali ne jer sam te trebao«, 3. »pozivao sam te, ali ne da razgovaramo«, 4. »radio sam, ali ne tako da budu zadovoljni«, 5. »radio sam, ali ne onako kako sam zamišljao«, 6. »uspijevao sam, ali ne ako sam ostajao kod kuće«, 7. »obećavao sam ti, ali ne da ću ti kupiti knjigu« i 8. »otišao sam, ali ne iako sam se naljutio na nj«.

Naprotiv, u istim se strukturama, ali s dvovršnom intonacijom, tj. s nenaglašenom uzlaznom semikadencijom na glavnom i s nenaglašenom konkluzivnom kadencijom na zavisnom dijelu, nije ostvarilo ono što se kazuje glavnim dijelom:

- 1. S vremenskim zavisnim dijelom:
Nisam te pozivao kad sam te trebao.
- 2. S uzročnim zavisnim dijelom:
Nisam te pozivao jer sam te trebao.
- 3. S namjernim zavisnim dijelom:
Nisam te pozivao da razgovaramo.
- 4. S posljedičnim zavisnim dijelom:
*Nisam radio tako (ili: radio tãko)
da budu zadovoljni*
- 5. S načinskim zavisnim dijelom:
*Nisam radio (ili: radio onãko)
kako sam zamišljao.*

6. S pogodbenim zavisnim dijelom:
Nisam uspijevao ako sam ostajao kod kuće.
7. S izričnim zavisnim dijelom:
Nisam ti obećavao da ću ti kupiti knjigu.
8. S dopusnim zavisnim dijelom:
Nisam otišao iako sam se na te naljutio.

Pritom je međutim došlo do nekih strukturnih i semantičkih pomaka. Odnosi su se između glavnog i zavisnog dijela u drugom slučaju ponegdje promijenili. Sadržaji, na primjer, strukture *Nisam te pozivao jer sam te trebao* i strukture *Nisam te pozivao jer sam te trebao* nisu isti. Sadržaj je strukture *Nisam te pozivao jer sam te trebao*: »pozivao sam te, ali ne zato jer sam te trebao«, a strukture *Nisam te pozivao jer sam te trebao*: »nisam te pozivao, i to zato jer sam te trebao«. U strukturi pak *Nisam radio tako da budu zadovoljni* zavisni dio *tako da budu zadovoljni* mora glasiti *tako da su zadovoljni, tako da su bili zadovoljni ili tako da će biti zadovoljni*.

Slično je i s ostalim složenim strukturama, samo što su ponekad semantičke razlike uvjetovane drugačijim kontekstom, npr. između strukture: *Nisam te pozivao kad sam te trebao* i strukture *Nisam te pozivao kad sam te trebao*. Struktura *Nisam te pozivao kad sam te trebao* naime ima, a struktura *Nisam te pozivao kad sam te trebao* ne mora imati dijaloški karakter. Struktura *Nisam te pozivao kad sam te trebao* može glasiti i *Nije ga pozivao kad ga je trebao*, koja ne mora biti replikom.)

Pored toga se u složenoj strukturi s naglašenom silaznom ili silazno-uzlaznom intonacijom događa ponekad ono što se događa u složenoj strukturi s intenzifikatorom u primjerima o kojima je bilo govora, tj. »razuravnotežuje« se odnos između glavnog i zavisnog dijela, npr. u strukturi *Nisam otišao iako sam se na te naljutio* (usp. *Nisam otišao iako sam se na te naljutio*). Obrnuto, to se može dogoditi u složenoj strukturi s nenaglašenom silazno-uzlaznom intonacijom, npr. u *Nisam te pozivao da razgovaramo* (usp. *Nisam te pozivao da razgovaramo*).

Složenim je strukturama s naglašenom silaznom ili silazno-uzlaznom intonacijom svojstveno i to da im zavisni dio stoji u postpoziciji. Pritom u prethodnoj složenoj strukturi (antecedensu) zavisni dio može stajati i u postpoziciji:

- A. *Pozivao si me kad si me trebao.*
- B. *Nisam te pozivao kad sam te trebao.*

(pri čemu struktura A. *Pozivao si me kad si me trebao* pretpostavlja prethodnu strukturu B. *Pozivao sam te* ili slično) i u prepoziciji:

- A. *Kad si me trebao, pozivao si me.*
- B. *Nisam te pozivao kad sam te trebao.*

(pri čemu struktura A. *Kad si me trebao, pozivao si me* pretpostavlja prethodnu strukturu B. *Ne pozivam te* ili slično).

Dopune se, bilo eksplicitne bilo implicitne, pretpostavljaju i kad se koja druga komponenta složene strukture, bilo u glavnom bilo u zavisnom dijelu, izdvoji logičkim akcentom. Pritom se dio strukture do komponente izdvojene logičkim akcentom ostvaruje ravnom, a od komponente izdvojene logičkim akcentom do kraja naglasnom silazno-uzlaznom intonacijom. Tako, na primjer, struktura *Nećeš raditi tako da oni budu zadovoljni* pretpostavlja bilo dopunu *Raditi ćeš tako da ja budem zadovoljan*, ako je ostvarena ravnom i naglasnom silaznom intonacijom, bilo dopunu *nego (ćeš raditi tako da ja budem zadovoljan)*, ako je ostvarena ravnom i naglasnom silazno-uzlaznom intonacijom.

Iz svega što je rečeno izlazi da se i u jednom i u drugom slučaju, i pri naglasnoj silaznoj i pri naglasnoj silazno-uzlaznoj intonaciji, pretpostavljaju dopune, i to antecedentne i postcedentne. Međutim pri naglasnoj silaznoj intonaciji postcedens može biti implicitnom cjelinom, a pri naglasnoj silazno-uzlaznoj intonaciji dijelom (pritom je to uvijek glavni dio složene strukture).

Takva kontekstualna uključenost omogućava da se iskazi oslobode nekih svojih (zališnih) strukturnih elemenata, a da pritom ostanu smisleno potpuni.

R é s u m é

INSERTION CONTEXTUELLE DE LA SUBORDONNÉE (STRUCTURES IMPLICITES)

L'auteur traite de l'insertion contextuelle des subordinées conditionnelles, causales, temporelles et concessives dans les propositions complexes, de leurs compléments implicites ou explicites ainsi que de la possibilité de leur paraphrase structurale. L'auteur traite aussi du degré d'insertion contextuelle des subordinées selon que celles-ci sont antéposées ou postposées, ainsi que de leurs caractéristiques, prosodémiques. En connexion avec les caractéristiques prosodémiques, l'auteur traite de quelques modifications structurales et sémantiques de la proposition principale et de la subordinée.